

MISKOLCI EGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DEÁK FERENC ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA

dr. Szirota Szilvia

**A FIATALKORÚAKRA VONATKOZÓ SPECIÁLIS BÜNTETŐJOGI
SZABÁLYOK LÉTREJÖTTE, ÉS JOGTÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE
A 20. SZÁZAD ELEJI MAGYARORSZÁGON**

PhD értekezés tézisei

MISKOLC
2014

I. Kutatási feladat összefoglalása, a kutatás célkitűzései

A fiatalkorúakkal kapcsolatos büntetőjogi szabályozás az általam választott korszakban nehéz célkitűzés. A téma megkívánja az interdiszciplináris kutatás megvalósítását. Szükséges a nemzetközi szabályozás elemzése, hiszen az ott meghatározott elvek, kialakított szabályok figyelembevételével alkották meg hazánkban is a fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó jogi normákat. A PhD értekezés *célkitűzése*, hogy bemutassa az életkori, a biológiai és pszichés sajátosságai miatt speciális elkövetői körre, a fiatalkorúakra vonatkozó – felnőttektől eltérő – magyar büntető anyagi jogi és eljárásjogi szabályok kialakulását, fejlődését.

A kutatásom célja elsősorban a fiatalkorúak büntetőjogának különállását megalapozó 1908. évi XXXXI. és 1913. évi VII. törvények megalkotásának és rendelkezéseinek vizsgálata. Az értekezésben alaposan elemzem a hivatkozott két jogszabály megalkotása során a fiatal elkövetők büntetőjogi megítélésére vonatkozó képviselői felszólalásokat.

Hangsúlyozom, hogy a novella történeti előzményét jelentő és klasszikus büntetőjogi elveket képviselő első Büntető törvénykönyvünk a büntettek kor szerinti osztályozását nem követte. A fiatalkorúak büntethetőségét a bűnösség felismeréséhez szükséges belátási képességhez kötötte, így a cselekményének jellegét, bűnösségét és társadalmi veszélyességét ugyanolyannak tekintette, mint a felnőttekét. Életkori sajátosságait nem vette számításba. A bünvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvény egyes paragrafusaira elsősorban csak az új elvek alapján lefolytatásra kerülő eljárásban felmerülő gyakorlati kérdések megoldása érdekében hivatkozok.

A kutatómunka *időszzerűségét* mutatja, hogy hazánkban a fiatalkorúak felnőttektől elkülönülő büntetőjogi megítélésére – anyagi és eljárásjogi norma jogalkotására és joggyakorlatára – vonatkozó korabeli jogászok, politikusok véleményét, tevékenységét felőlelő átfogó értékelésre mindeddig még nem került

sor. Nehezítette a kutatást, hogy a választott vizsgálati szempont alapján a tárgykört eddig tudományos szempontból kevesen elemezték. A magyar büntetőjogi gondolkodásban elsősorban az általam tanulmányozott büntetőnormák alapelveit, felelősségi és büntetési rendszerét érintették a szakemberek.

A PhD értekezés első részében a magyar büntető jogalkotásra hatást gyakorló észak-amerikai jogintézmények – gyermekvédelmi intézetek, reformatory, próbára bocsátás, pártfogó tisztviselői intézmény – kialakulását ismertetem. A bűncselekmény elkövetésének megelőzését és a fiatalkorúak javító nevelését hirdetve a fiatalkorúak új büntetőjoga bontakozott ki Észak-Amerikában. A modern büntetőjogi felfogást a nyugat-európai államok átvették. Az értekezésben párhuzamot vonok az amerikai és európai államokban, a fiatalkorúak speciális büntetőjoga érdekében bevezetett intézmények és eljárás között.

A PhD értekezés keretében *kutatom* a magyarországi gyermekvédelem és patronázs kialakulását 1901-től, az első gyermekvédelmi törvény megalkotásától kezdődően. Bemutatom, hogy ezek az intézmények hogyan szolgálták a bűnözésnek kitett vagy züllésnek indult gyermekek és fiatalkorúak védelmét, segélyezését. Kutatásom egyik célja, hogy büntetőjog és gyermekvédelem szoros kapcsolatára – a választott tárgykör kapcsán is – rámutathassak.

Vizsgálom, hogy milyen volt Amerika illetve Európa egyes államaiban a fiatalkorú elkövetők speciális büntetőjogi megítélése. Kérdésként vetődik fel miért az amerikai jogfejlődés hatott az európai és magyar jogalkotásra, joggyakorlatra. Nyomon követem a vizsgált időszakban a magyar jogba meghonosított új jogintézmény, a fiatalkorúak bíróságának jelentőségét. Megvizsgálom, hogy milyen reformelvek hatottak a fiatalkorúakra vonatkozó hazai anyagi és eljárásjogi normák megalkotásakor. Vizsgálom a magyar jogalkotói célkitűzéseket a fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi és eljárás jogi normák vonatkozásában. Felmerül a kérdés, hogy indokolt volt-e a Csemegi-kódex adott szempont szerinti felülvizsgálata. Keresem a választ arra, hogy a vizsgált időszakban honatyáink

felemelték-e szavukat az új elvek magyar jogba ültetése érdekében, ültek-e olyanok a parlament soraiban, akiket a változás szele meg nem érintett. Megfogalmazódik az a kérdés, miért nem került sor a Bn.-ban az anyagi normák mellett az eljárásjogi normák megalkotására. A kutatást arra is kiterjesztem, hogy a novella fiatalkorúakra vonatkozó szabályainak gyakorlati alkalmazásakor merültek-e fel problémák, azokra a korszak jogászai adtak-e érdemi választ. Annak bemutatására törekszem, hogy a magyar jogalkotás által létrehozott fiatalkorúak bírósága mennyire közelítette meg az eredeti amerikai jogintézményt. Elemzem, hogyan illeszkedett a fiatalkorúak bíróságáról szóló törvény a vizsgált időszakban a kontinensen megalkotott hasonló tárgyú normák sorába.

Kutatásom során azokra a kérdésekre keresem a választ, kik jogosultak a züllésnek indult fiatalkorúak ügyében eljárni, és azokkal szemben milyen elvárást támasztottak. Kik voltak azok a jogalkotók és ők milyen megfontolásokra tekintettel szorgalmazták a fiatalkorúakra vonatkozó büntető eljárásjogi szabályok törvénybe iktatását. Az 1913. évi VII. törvény melyik rendelkezését tudták nehezebben beültetni a joggyakorlatba.

II. A kutatás módszerei, forrásai

Az értekezés során alkalmazott kutatási módszer vegyes jellegű. Megjelenik a jogszabályok értelmezése, jog-összehasonlító módszerrel történő vizsgálat, adott helyeken a nemzetközi jogi normák bemutatása. A munka egészét végigkíséri a leíró-elemző és a jog-összehasonlító módszerek alkalmazása. A PhD értekezés tárgyi köre kifejezetten Magyarországra szorítkozik. A magyar rendelkezések megértése érdekében, összehasonlítóképpen helyenként utalok a nemzetközi szabályozásra. Alapvetően az anyagi jogi szabályokat tárgyalom, de azok a büntető eljárásjogi normával kölcsönösen összekapcsolódnak. Az új anyagi jogi intézmények új eljárási szabályokat követeltek.

Történeti megközelítéssel ismertetem a fiatalkorúak büntetőjogának magyarországi kialakulását. A módszer alapvetően dogmatikai és történeti elemző, kiegészülve a jogtörténeti kutatásból és az európai kitekintésből levonható következtetésekkel. Bemutatom a jogszabályi hátteret, valamint a képviselőházi felszólalások összevetésekor rámutatok azokra a jogalkotói megfontolásokra is, amelyek a Bn. és a Fb. normáiban megjelentek.

A fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi jogi és eljárásjogi szabályokat kronológiai sorrendet követve elemzem. Sorra veszem a vizsgált időszakban a magyar jogalkotás által elfogadott és az adott életkorú elkövetőkre vonatkozó, büntető tárgyú jogszabályait és történelmi fejlődés nyomán bekövetkezett módosításait.

A jogtörténeti kutatás lehetővé tette, hogy párhuzamokat vonjak a vizsgált időszakban keletkezett hazai és külföldi jogszabályok között. A magyar büntetőjog a fiatalkorúakra vonatkozó szabályozás tekintetében kezdetektől igyekezett követni a nemzetközi jogfejlődést. Vizsgálom a külföldi jogelvet, jogszabályok, jogintézmények sajátosságait, és azoknak a magyar büntető jogrendbe történő

illesztését. Különösen az amerikai joggyakorlat elemzése nyújtott támpontot konzekvencia megfogalmazásában.

Feldolgoztam a téma szerint releváns szakirodalmat. A történeti elemzéseknél elsősorban Angyal Pál, Fayer László, Finkey Ferenc, nem utolsósorban Vámbéry Rusztem munkái jelentették a kiindulópontot. Kiemelkedő elméleti és gyakorlati útmutatóul szolgált Balogh Jenő 1909-ben megjelent műve, amelyet a szerző a külföldi jogi gyakorlati és szakmai ismereteire támaszkodva alkotott meg. A magas forrásértékkel bíró munka hitelesen elemzi saját korának alkotását, a fiataikorúak bíróságát.

A történeti megismerést elsődlegesen a primer források feldolgozása segítette. Központba állítom az Országgyűlési Könyvtár iratai között fellelhető 1906-10. évi valamint 1910-1915. évi országgyűlések képviselőházi és főrendiházi dokumentumainak tanulmányozását. Ez által nyertem ismeretanyagot az 1908. évi büntető novella fiataikorúakra vonatkozó rendelkezések megalkotásának a körülményeiről, honatyáink álláspontjáról valamint a fiataikorúak bíróságának felállításáról szóló törvényjavaslatról. Forrásul szolgáltak az egyes patronázs-egyesületek, és kongresszusok korabeli keltezésű iratai, naplói, jelentései.

A rendelkezésre álló szakirodalom és primer forrás felhasználásán túl nagy figyelmet szenteltem az adott időszakban megjelent nyomtatott sajtótermékek. Különösen a Jogtudományi Közlöny című jogi folyóirat cikkeit tanulmányoztam. Nem hagytam figyelmen kívül, hogy a sajtó munkatársai részt vettek a törvény-előkészítés napi munkálataiban. Hasábjain jogalkotással kapcsolatos élénk viták folytak. A péntekenként megjelenő lap fontos dokumentum a vizsgált korszak kodifikációs tendenciáinak megismerésében. A korabeli törvényhozás és jogalkalmazás szinte minden elvi és gyakorlati kérdésével mind bírálókat, mind javaslat formájában foglalkozott.

A kutatás feldolgozandó tudományos materiáját elsősorban a nagyobb terjedelmű, tudományos igényű cikkek adták. A korabeli jogintézmények

megismerését a kisebb rovatokban megjelent, azonban szakmai szempontból jelentős értékű közlemények, valamint a napi jogi élethez, eseményekhez kapcsolódó írások is segítették. Részletesen tanulmányoztam a hátrányos helyzetű, csavargó és koldus gyerekekkel, állami gondozásban, csonka családban, illetve szociálisan veszélyeztetett körülmények között élő gyerekekkel kapcsolatos cikkeket – elsősorban a Budapesti Szemle és Jogtörténeti Szemle orgánumban közöltek. Az újságírói közléseknek tekinthető írásokat a korszak kiemelkedő, gyakorlott jogászai rögzítették nyomban a korabeli események időpontjában – hiteles és elsősorban objektív tájékoztatásra törekedve.

III. A tudományos kutatás eredményeinek összefoglalása

Az értekezésben jogtörténeti visszatekintést adtam az 1900-as évektől az 1910-es évek elejéig tartó időszakról. Rávilágítottam, hogy ez a kor, miért nevezhető a bűnügyi tudományok fénykorának. Büntetőjogászaink és a képviselőház tagjai jogszabályok megalkotásával igyekeztek a fiatalkorú bűnelkövetők helyzetén jobbitani. Figyelembe kellett venniük, hogy ezen elkövetők személyisége érésben van, értelmi-érzelmi- akarati képessége formálódott. Fordulatot jelentett, hogy akik a jogalkotói munkában részt vállaltak, felismerték, büntetési rendszer eszközei önmagukban alkalmatlanok. Az új elveknek megfelelő módszerrel érthették el a fiatalkorúak erkölcsi átalakítását, megmentését, a nagyszabású gyermekvédelmi munkával kiegészítve azt. Rávilágítottam, hogy a vizsgált időszakban a büntető törvényhozás a fiatalkorúak bűnügyeiben teljesen szakított a régi jogrendszerekkel.

Közvetlen összehasonlítást a jelenkor büntető anyagi és eljárásjogi szabályok rendszerével mellőznöm kellett. Az adott jogszabályok elemzése és a korabeli joggyakorlat vizsgálata eddig észre nem vett tényekkel gazdagítja a korszakról alkotott ismeretet. Az értekezés terjedelmi korlátai miatt, későbbi kutatómunka során bővebb nemzetközi szakirodalomra támaszkodva kívánom e témát elemezni, valamint a vizsgált normákat a hatályos büntetőjogi szabályokkal összevetni.

A tudományos kutatás eredményeinek áttekintése során általános megállapításként, az alábbiak foglalhatóak össze:

1. A modern büntető perjog kialakulásában első lépést jelentett az életkor alapján speciális elkövetői kör különleges büntetőjogi elbírálásának elismerése. A fiatalkorúak ügyeiben ítélező külön bíróság megszületése, megszilárdulása és európai joggyakorlatban elterjedése a 20. század elején nagy lendülettel végbement.

2. A vizsgált korszakban létrejött egy sajátos igazságügyi és társadalmpolitikai szervezet, amely azért minősült egyedülállónak, mert meghatározott elkövetői körrel szemben érvényesíthette az állam büntetőhatalmát. Az új büntetőjogi eszmék követői elhatárolták a felnőtt bűnözőktől a bűncselekményt elkövetett, züllésnek indult, elhagyatott, és erkölcsileg veszélyeztetett fiatalkorúakat. A büntetőjog ez utóbbi alanyával szemben járt el a fiatalkorúak bírósága. Ezzel összefüggésben kerülhetett sor feladatkörének meghatározására: bűnelkövetés útjára tévedt fiatalok erkölcsi átalakítása, nevelése, megmentése. Jelentősége, hogy az előtte folyó eljárásban a fiatalkorúakat különleges elbírálásban részesítette.

3. Szükségesnek láttam a 2. pontban foglaltak alátámasztása érdekében a 19. század büntető törvénykönyveiben uralkodó elvek vizsgálatát. Elsősorban a megelőző korszak büntetési rendszerét módosították: a halálbüntetés és a testi büntetések helyébe beiktatták a szabadságvesztést vagy pénzbüntetést, ugyanakkor az elkövetők között nem tettek különbséget – különösen még életkorukat tekintve sem. A tettesek egyéniségére nem helyeztek hangsúlyt, a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények elbírálásakor. A gyermekkorú és fiatal elkövetők értelmi fejlődését ugyan vizsgálat tárgyává tették, azonban mégis egyes államokban akár 7. vagy akár 9. életévét betöltötték büntetőjogi felelősségét is megállapíthatták. Ennek alátámasztására az alábbi érvek szolgálnak. Egyrészt a rendes büntető bíróság elé állítottakkal szemben ugyanazon büntetési nemeket alkalmazhatták, mint a felnőttekre. A kor haladó szellemű jogászai körében különösen az keltett felháborodást, hogy halálbüntetést is kiszabták a 18. életévét be nem töltöttekkel szemben is. Másrészt a jogi szabályozás hiányosságának tudható be, hogy a legtöbb ország büntetőjogában a fiatal életkort esetleg enyhítő körülménynek tekintették.

4. A 19. század végén elindult reformmozgalmak elismerték a bűncselekményt elkövetett fiatalkorú javítható, jelleme átalakítható. Ez a

felismerés a megtorlást háttérbe szorította, különösen látva a bűnügyi statisztika elkéserítő adatait. A századfordulón a fiatalok elkövetők száma ugrásszerűen megnőtt. Gyors megoldásra volt szükség a büntetési célok elérése érdekében. A büntetőjog-tudomány jeles képviselői reformokat vívtak ki, elismerték az egyéniesítés eszméjét is. A bűnelkövetőket osztályokba való besorolás által megfelelő elbánásban részesítették.

5. Az állam és a társadalom egy védekező mechanizmust dolgozott ki a meghatározott életkorú egyének kriminalitásával szemben. A büntetőjoggal együtt a gyermekvédelem is az elkövetők megmentését célozta: elhagyott, erkölcsileg veszélyeztetett gyermekek és fiatalok védelmében gyakorolta a feladatát.

6. A fiatalok bíróságának történelmi gyökereit, és magyar jogba történő beültetését összefüggésében elemezve a kutatások arra világítottak rá, hogy az általánosságban meghonosodott reformeszmék gyakorlati érvényesülése által szervezték meg a büntetőjog sajátos szervét. A társadalomvédelmi mozgalmak egymásra gyakorolt hatását nem hagyhatjuk figyelmen kívül, mivel megállapítható, hogy a fiatalok büntetőjoga kapcsolódott a gyermekvédelem feladatköréhez.

7. A kontinentális államok büntető jogfejlődése elmaradt a rövid történelmi múlttal és hagyománnyal rendelkező észak-amerikaitól. Ez utóbbi állam a gyakorlatra orientált, valamint a gyermekvédelmet állította a középpontba, amikor a fiatal bűnözők megmentésén fáradozott. E törekvés meghozta a várt eredményt, vitathatatlanná vált, hogy a neveléssel a veszélyeztetett, elhanyagolt, bűnelkövető fiatalokat felkarolta, és eredményesség érdekében új jogintézményt vezetett be. Amerikai vívmányként jelent meg a jogéletben a próbára bocsátás, a pártfogói tisztség, reformatory és a fiatalok bírósága. Észak-amerikai jogalkotást követően európai joggyakorlatban is elfogadták azt a vezéreszmét, hogy a fiatalok még bűncselekmény elkövetésekor sem tekinthették, és nem kezelhették büntettesként. A gyermek és fiatalok elkövetők védelmezéséért speciális törvényeket alkottak.

8. A hazai modern szellemű jogászság – annak ellenére, hogy már az 1890-es években elkezdte a harcot a büntetőtvénycsok fiatalokúakra vonatkozó elavult szabályainak felülvizsgálatáért – folyamatosan elodázta a fiatalokúak bíróságáról rendelkező külön önálló törvény megalkotását. Erre kettős magyarázat adható. Egyrészt a büntető novellában elsősorban az anyagi büntetőtvénycsok legégetőbb hiányait akarták pótolni, valamint a javaslat tervezői nem bővítették azt az eljárási reformintézményekkel. Felismerték, hogy az eljárási joganyag beépítésével késleltették volna a hatályba lépést. Ennek a reális esélyét azzal támasztom alá, hogy csak a novella megalkotására már 20 éve törekedtek. Másrészt *Balogh Jenő*, a büntető novella II. fejezetének értelmi szerzője hatást gyakorolt az eljárási normák kodifikációjára. Erre az engedett következtetni, hogy 1905-ben, amikor az új észak-amerikai intézményt ismertette a Jogtudományi Közlöny hasábjain, kifejtette nézetét. A fiatalokúak ügyeire külön bíróság megszervezése helyett elegendőnek tartotta az ügyviteli úton tett intézkedés megtételét. Álláspontja szerint ez is megteremtette volna a feltételt ahhoz, hogy külön állandó előadó tárgyalja a 16 éven aluli terheltek ügyét az elsőfokú bíróságoknál.

Összefüggésében vizsgálva a kérdést, arra a következtetésre jutottam, hogy az igazságügyi minisztérium 1908-ban Balogh Jenő nézetét fogadta el. A törvényhozásunk nem pótolta azt a mulasztását, hogy a Büntető novellában vagy azzal egyidejűleg külön törvényben gondoskodott volna az új anyagi szabályoknak megfelelő eljárási és szervezeti normáiról. A fentiek ellenére már a Bn. indokolásában megjelent egy alapvető ellentmondás. Kifejezetten rögzítették, hogy szükséges az anyagi normák mellé olyan törvényjavaslat kidolgozása, amely a megfelelő bírói szervezetet és annak eljárását az új alapelvekkel összhangban szabályozza.

9. A magyar jogalkotás terméke a magyar jogélet hagyományaihoz képest minél jobban igyekezett közelíteni az eredeti amerikai jogintézményhez.

Illeszkedett a fiatalkorúak bíróságáról, és ezen elkövetők ellen lefolytatandó eljárásról szóló törvény a kontinensen megalkotott hasonló tárgyú normák sorába. A fiatalkorúakat kivették a rendes büntetőjogi szabályok hatálya alól, azokat a normákat csak a felnőtt emberekre alkalmazták. A fiatalokkal szemben lefolytatott eljárás során a vádképviselőt ellátó ügyész és a külön védőt mellőzték, az ún. nyomozó elv érvényesült. Ennek a továbbgondolása nyomán felvetődött az az elképzelés, hogy a fiatalkorúak büntető ügyét a bíróságok helyett, külön közigazgatási szervre bízzák. A magyarázatot abban látták, hogy az amerikai gyermekbíró nem a bűnvádi perrendtartás rendelkezései nyomán járt el, hanem mint egy tejhatalmú vizsgáló és intézkedő hatóság. Eltérés mutatkozott az angol és amerikai új jogintézmény között. A két, azonos jogcsaládba tartozó jogrendszer más-más vezérlőelvek alapján szervezte meg a fiatalkorúak ügyében eljáró jogintézményt. Az angol gyermekbírósiság tisztán büntetőbírósiság, amely nélkülözte az amerikai mintát jellemző gyámhatósági jelleget.

10. Az ún. kontinentális gyermekbírósiságok három elv alapján szerveződtek. Egyrészt a specializált bíraskodásra való törekvés, másodrészt a fiatalkorúaknak a bíróságok előtti eljárás során felmerülhető rontó befolyásoktól való megóvására irányuló törekvés, harmadrészt a nevelési szempontnak előtérbe helyezése, a szabadságvesztés-büntetések és az előzetes letartóztatás valamint vizsgálati fogság lehető mellőzése az utólagos (kényszer) nevelés vagy feltételes elítélés (vagy próbára bocsátás) alkalmazása által.

11. A képviselők között voltak neves politikusok, jogászok, akik a nyugat-európai valamint az észak-amerikai büntetőjogi fejlődés irányát képviselve tartották meg beszédeiket. Több esetben idéztem álláspontjaikat, érzékeltetve az értekezés tárgyát érintő, olykor heves előadásait. Kiemelem Bródy Ernő és Bakonyi Samu képviselőket, akik hangsúlyozták a bűncselekmény elkövetésének megállapíthatóságához a fiatal bűnözők értelmi és erkölcsi fejlődésének figyelembevételét. Bakonyi Samu a parlament plénuma előtt kiemelte, hogy a

törvény előtti egyenlőség elvének érvényesülése miatt a fiatalok fejlődésére hátrányosan hatott, hogy botlásukat követően a bíróság olyan vádlottak társaságába juttatta, akiktől csak rosszat tanulhattak. Nagy György és Bródy Ernő emelhető ki, akik a büntethetőség alsó korhatárának a 14. életévre történő felemeléséért szálltak síkra. Bakonyi és Bródy gyermekvédelem, a patronázs, a rabsegélyezés, a javító nevelés intézményesítésének jelentőségét abban látta, hogy azok a kiskorúak megmentése érdekében fejtették ki áldásos tevékenységüket. A pécsi rabsegélyező kongresszuson is részt vett Nagy Sándor és Fenyvesi Soma a társadalom munkásságát minden oldalról támogatták. Nagy Dezső az állami gyermekmenhelyek érdemeit emelte ki a képviselőházi felszólalásában.

Bakonyi Samu túlmutatott képviselőtársai álláspontján, amikor hangsúlyozta, hogy a társadalom, a végrehajtó hatalom és a törvényhozás közös feladatává kell tenni a züllött fiatalok megmentését. Eszerint a szociális, a törvényhozási, a kormányzati és a társadalmi intézmények megszervezése által, és azok együttműködése útján biztosítható a fiatalkorúak nevelése.

Kenedi Géza az új eljárásjogi jogintézményben tevékenykedő bírák jogállását elemezte. Balogh Jenő számot adott arról, hogy a nehéz tisztük betöltéséhez szükséges ismeretek gyakorlati alkalmazása érdekében a miniszter külön tanfolyamot indított. Blanár Béla képviselő csatlakozva Balogh álláspontjához, kiemelte, hogy az új bírói kar nevelése szükséges, mert ők tevékenykedtek a terhelt jövője érdekében. Azonban hangsúlyozta, hogy a bíróság helyes eljárása a patronázs intézmény fejlődése nélkül elképzelhetetlen. Popovics Vazul István felszólalása azért emlékezetes, mert mindezek mellett az egyházak támogatását is fontosnak tartotta, amelyek – megítélése szerint – a javító- és nevelőházak működtetésével a bíróságok feladatát könnyebbé teheték. Kenedi Géza képviselő a fiatalkorúak bíróságait a törvényjavaslat tárgyalásakor a királyi bíróságok szervezetébe illeszkedő és a már meglévő ún. elsőbíróságok keretéből hatáskörileg elválasztott ügybíróságoknak nevezte.

12. Az új joganyag életbeléptetését követően a korszak kiemelkedő szakemberei az általuk szerzett tapasztalatokból azt a konklúziót vonták le, hogy a rendelkezések közül legnagyobb jelentőségű a fiatakorúakra vonatkozó fejezet. Angyal Pál, Ujfalussy Béla azonban – büntetőjogi jártasságuk alapján – az ellentmondó rendelkezések gyakorlatban történő feloldására törekedtek.

13. A gyermekvédelem történeti fejlődését kutattam a vizsgált időszakban. Az 1901. évi VIII. tv. alkotását megelőzően jótékony egyesületek és más gyermekbarát szervezetek jártak el a veszélyeztetett gyerekek védelmében. Az állam csak a 19-20. század fordulóján kezdte meg kiépíteni a korszerűbb, szociális gyermekvédelem alapjait. Természetesen még ekkor is a korábbi karitatív gyermekvédelemmel párhuzamosan látta el a feladatot. Az 1901. évi XXI. törvénycikk annyiban jelentett előrelépést, hogy kiterjesztette az állami gyermekvédelmet azokra a héttől tizenöt évesekre, akiket árvaházba vagy más hasonló intézetbe nem helyezhettek el, menhelyeken vagy megbízható gondviselőknél tartották. Az az álláspontom, hogy a gyermekvédelemnek kizárólag az állami feladatkörbe kellett volna tartozni, mint például az ún. véderő intézménye, vagy az iskoláztatás kérdése.

Fontos előrelépésnek tekinthetjük, hogy kiépült a gyermekvédelem intézményrendszere: a Belügyminisztériumon belül külön gyermekvédelmi osztályt szerveztek, és 1903-ban orvosok és pedagógusokkal együtt felállították a Gyermektanulmányi Bizottságot, Országos Gyermekvédő Liga, valamint az Országos Gyermekvédő-egyesület munkásságához pedig 60 patronázs egyesület tevékenysége csatlakozott.

14. Részletesen vizsgáltam a magyar patronázs-tevékenységet. Írk Albert álláspontját elfogadva ismertettem a patronázs definícióját. Véleménye szerint – Balogh Jenő fogalom-meghatározását követve – hazánkban a társadalmi gyermekvédelmet, és csak a rabsegélyezést értették alatta. Angyal Pál munkássága mutatott rá az 1907. szeptember 6-án és 7-én Pécsen megtartott első országos

rabsegélyző kongresszus eredményeire, valamint a Pécsi patronázs-intézmények, úgymint a Pécsi Patronage-Kör és a Pécs-Baranyai Gyermekvédelmi Bizottság jelentőségére. Bernolák Nándor e területen kifejtett tevékenysége különösen azért érdemel kiemelés, mert azt az álláspontot fogalmazta meg, hogy a sokoldalú és mélyreható patronázs munkához az előfeltételeket csak vallásfelekezeti alapon szervezett, és egyházakra támaszkodó egyletekben találhatták meg. Ennek megfelelően 1908 decemberében alapító tagja volt a Kassai Katholikus Patronage-Egyesületnek. Szükségesnek tartottam követni a patronage-kongresszusok fiatalkorúak védelme érdekében kifejtett szerepét. Az első világháború megtörte a patronázs-munka fejlődési ívét, különösen azért, hogy a hadi állapot megakadályozta a negyedik kongresszus 1914 szeptemberére, Kolozsvárra tervezett összehívását.

A PhD értekezés rávilágít, hogy a megváltozott életviszonyok új szabályozást igényeltek. Törvényhozásunk a Bn. II. fejezetének megalkotásával kezdeményezett reformot az 1913. évi VII. törvény elfogadásával tetőzte be. E norma jelentőségét az adta, hogy a fiatalkorúak ügyében eljáró bíró kezébe új, modern eljárási normákat nyújtott, míg azt megelőzően a bűnvádi perrendtartás (Bp.) szabályai szerint ítélezhetett – fiatalkorúak megmentését, erkölcsi átalakítását mellőzve.

A kutatás eredményeinek hasznosítási lehetőségei:

Munkám eredményei két területen hasznosíthatóak. A magyar büntetőjog történetének egy konkrét részét – a dualizmus korának egy meghatározott intervallumát – primer források által tártam fel. Elsősorban jogtörténeti érdeklődésre tarthat számot. A téma társadalom-tudományi szempontból újabb megválaszolásra váró kérdéseket vet fel. A sajtótörténeti kutatások is hasznosíthatják, mert a korabeli folyóiratokban tükröződött a fiatalkorúak bűnözésével kapcsolatos társadalmi vélemény. A választott jogi téma részletes feldolgozása felhívja a figyelmet a társadalmi kérdések filozófiai, etikai, vallási

stb. szempontú elemzésére is. Ezeken a területeken is keresve a választ a fiatalkorúak bűnözésének megelőzésére.

A tudományos eredmények, a kifejtett gondolatok büntetőjogi, büntető eljárásjogi és kriminológiai kutatásokhoz is alapot nyújthatnak. A PhD értekezés megállapításai a jelenkor reformterveinek kidolgozásához is támpontot adhatnak. A fiatalkorúak felnőttektől elkülönülő büntetőjogának kialakulásakor uralkodó eszmék, elvek, jogalkotói megfontolások a hatályos normák módosításakor is irányadóak lehetnek. A vizsgált korszak példaértékű, mert a mai jogalkalmazásban felmerült gyakorlati jogi kérdések megoldásához is segítséget adhat. Ösztönzőleg hathat, hogy a 19-20. század fordulóján szakmai és társadalmi összefogással került sor a jogszabályok megalkotására. Napjainkban is követendő példa lehet, hogy a büntetőjogi reformok elérése érdekében az európai, és Európán kívüli államok gyakorlatának elemzése nélkülözhetetlen. Jó példaként állhat a jövő törvényhozása előtt az a szakmai elismerés, megbecsülés, amely segítette a büntetőjogi jogalkotás eredményességét. Kutatásom azt is elősegítheti, hogy napjainkban hogyan lehet a társadalom és fiatalkorúak bűnözése közötti kapcsolatot korrelációban vizsgálni. Egységes szemlélet kialakulását mozdíthatja elő, annak elfogadása, hogy a társadalom fejlettsége hatással van a fiatalkorú bűnözőkkel kapcsolatban a jobbíthatóság eszméjének terjedésére.

Az értekezés javasolja az igazságszolgáltatás nagy szervezeti keretén belül a fiatalkorúak bíráinak elkülönítését, annak érdekében, hogy a fiatal egyéniségére vonatkozó adatok kinyomozásának tudjanak elsődlegesen teret engedni. Igazolhatja annak szükségességét, hogy a speciális elkövetői kör büntetőjogának igazi különállása az anyagi jogi, eljárásjogi és végrehajtási normák egyetlen jogszabályban történő összefoglalásával teremthető meg.

IV. Az értekezés témakörében megjelent publikációk jegyzéke

1. Introduction of American juvenile court in Europe. Kassa, 2014. (megjelenés alatt)
2. A hazai gyermekvédelem kibontakozása a kriminalitás csökkentése érdekében. In: Stipta István (szerk.): Doktoranduszok Fóruma, Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa. Miskolc, 2014. (megjelenés alatt)
3. A fiatakorúak bíróságáról szóló törvényjavaslat a parlamenti hozzászólások tükrében. Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXI. (2013), pp. 151–162. ISSN 0866-6032.
4. Képviselőházi vélemények a Csemegi-kódex revíziójáról. In: Collegium Doctorum Konferencia, Collegium Doctorum Konferencia [elektronikus dok.]: Miskolc, 2012. április 19. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2013. 6. oldal, ISBN 978-963-9988-50-7.
5. A dualizmus kori törvényhozás. In: Stipta István (szerk.): Doktoranduszok Fóruma, 2011. november 8. Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa. ME ITTC, Miskolc, 2012. 141-146.
6. Igazságszolgáltatás a századfordulón. In: Cs. Jónás Erzsébet-Pethő József (szerk.): Százéves századelő, Bölcsész- és társadalomtudományi tanulmányok, Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2010. 121-130.
7. Fiatakorú bűnelkövetők reszocializációja. In: Czövek István (szerk.): Tanulmányok az egyetemes és magyar történelem köréből. VIII. Bessenyei

György Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2010. 77-88.

8. Történelem új megközelítésben: a fiatalkori bűnözés visszaszorításáért. In: Czövek István (szerk.): Tanulmányok az egyetemes és magyar történelem köréből. VII. Bessenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2009. 65-89.
9. Kora középkori törvényeink tükrében a magyar társadalom szerkezete. In: Czövek István (szerk.): Tanulmányok az egyetemes és magyar történelem köréből. VI. Bessenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2008. 17-27.
10. A fiatalkorúak bíróságának megteremtéséhez vezető út. In: Stipta István (szerk.): Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 8. Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola kiadványsorozata. (Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium) Bíbor Kiadó, Miskolc, 2007. 297-319.
11. Juvenile probation supervision. In: Stipta István (szerk.): Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 2007. november 13., Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa. ME ITTC, Miskolc, 2008. 217-221.
12. A fiatalkorúak megkülönböztetett büntetőjogi elbírálása az 1908. évi Büntető Novellában. In: Stipta István (szerk.): Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 2006. november 09., Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa. ME ITTC, Miskolc, 2007. 241-245.

